

## Благословення Мелхиседека

**«А Мелхиседек, цар Салему, виніс хліб і вино – він був священик Бога Всевишнього – поблагословив його й мовив: "Хай благословен буде Аврам Богом Всевишнім, що сотворив небо й землю. Благословен хай буде Бог Всевишній, що видав ворогів твоїх тобі в руки!" І дав йому (Аврам) десятину частину з усього.»** (Бут. 14:18–20).

## Пара

Хліб і вино вперше з'являються разом у чотирнадцятому розділі Книги Буття – одному з найзагадковіших уривків Біблії. Вони постають тут разом, хоча:

- ми не перебуваємо за столом;
- ми не є учасниками бенкету;
- ми не знаходимося в храмі;
- ми не присутні при складанні жертви;
- ми перебуваємо на шляху повернення після визволення Лота (Бут. 14:17).

І все ж з'являється пара – хліб і вино, яка в інших культурах зазвичай функціонувала в ритуальному або елітарному контексті. Саме місце цієї першої біблійної появи хліба й вина робить цю пару винятковою.

Хліб і вино, подані разом, не є звичайною щоденною їжею. У світі стародавнього Близького Сходу природнішим поєднанням були б хліб і пиво. Тим більше дивує жест Мелхиседека, який приносить не те, що необхідне для виживання, а те, що належить до сфери благословення. Не лише поживу, а й дар. Не лише життя, а його повноту.

На сторінках Біблії хліб уже неодноразово з'являвся раніше й ще багато разів повертатиметься. Він є їжею як убогих, так і багатих, плодом землі та людської праці, знаком гостинності, турботи й виживання. Вино також має власну історію: воно є знаком радості, свята, миру й достатку.

Хліб і вино належать до найбільш впізнаваних символів біблійного світу. Проте в Книзі Буття ми вперше зустрічаємо їх не окремо. Вони з'являються разом, ніби від самого початку покликані становити єдину реальність. Автор Книги Буття не зупиняється на їхньому походженні, не описує ані їхнього смаку, ані способу приготування. Він лише згадує: «Мелхиседек виніс хліб і вино». Це коротке, майже непомітне речення стає початком довгої історії, яка лунатиме на сторінках наступних книг Біблії.

Хліб і вино ще не отримали пояснення. Вони ще не вписані в пізніші тлумачення. Вони присутні в простоті й очевидності свого поєднання. Вони спочивають у руках Мелхиседека на порозі розповіді, яка лише починається.

### **Власна історія**

Кожне з них – і хліб, і вино – має власну історію. Хліб належить до найпервісніших людських «досвідів». Він походить із того, що народжує земля, але потребує людської праці. Треба посіяти, зібрати врожай, змолоти зерно, замісити тісто й випекти. Він є знаком повсякденного життя, поживою, необхідною для виживання. У біблійній мові хліб (євр. *лехем*, грец. *артос*) часто означає саме життя, яке щодня підтримується поживою. Саме в такому значенні він уперше з'являється в Біблії: «У поті чола твого їстимеш хліб» (Бут. 3:19). Це хліб тяжкої людської праці, у житті якої через гріх уже ніщо не є таким, як цього бажав Бог. Потім Біблія надовго замовкає про нього – аж до того моменту, коли Мелхиседек «виносить» його на сторінки Святого Письма.

Вино несе іншу символіку. Воно не служить насамперед для виживання. Воно супроводжує святкування, відпочинок і спільноту. Воно потребує терпіння, часу й очікування. У біблійному світі вино є знаком радості та благословення. Але, як і хліб, воно з'являється вже в біблійній праісторії (пор. Бут. 1–11). Воно пов'язане з життям Ноя (Бут. 9:21), який, вийшовши з ковчега, радіє оновленій землі й п'є вино. Сп'янівши, він оголює свою наготу, через що стає предметом насмішок свого молодшого сина Хама. «Протверезівши від вина» (Бут. 9:24), Ной промовляє наступні в історії людства слова прокляття: «Проклятий Ханаан! Найнижчим рабом буде він для своїх братів» (Бут. 9:25).

Проте в Бут. 14 ідеться не про окремі значення хліба й вина. Важливішим є те, що вони поєднані. Подібно до того, як добуток двох від'ємних чисел дає додатне, хліб і вино поставлені поруч у руках постаті, яка сама залишається загадкою, – Мелхиседека.

### **Мелхиседек**

Він з'являється раптово і так само раптово зникає. Усе це відбувається в чотирнадцятому розділі Книги Буття, де розповідається про його вихід назустріч Аврамові. Кожна наступна, надзвичайно нечисленна, згадка про Мелхиседека на сторінках Біблії (Пс. 110:4; Євр. 5:6–10; 6:20; 7:1–28; пор. також Мт. 22:44; Мк. 12:36; Лк. 20:42–43; Ді. 2:34–36) відсилає саме до цієї зустрічі. Найчастіше вона стає споглядальним осмисленням зустрічі двох постатей – Мелхиседека та Аврама (Авраама). Мелхиседек є героєм лише одного епізоду, який водночас стає єдиною нагодою пізнати його.

Книга називає його на ім'я – Мелхиседек (євр. *Малкі-цедек* – «цар є праведний» або «мій цар – праведність»). Значення цього імені може вказувати або на законне встановлення царя, або на його праведне правління. Водночас не бракує дослідників, які вбачають у ньому не особове ім'я, а радше титул – «праведний цар».

Писання повідомляє, що він був царем Салиму. У Псалмі 76 це місто ототожнюється з Єрусалимом (Пс. 76:3), а сама його назва може походити від імені фінікійського

божества Саліма. Саме тому одразу додається уточнення: «він був священиком Бога Всевишнього» (Бут. 14:18б). Проте ми не дізнаємося нічого ні про його походження, ні про родину, ні про попередню історію. Замість того щоб наблизити цю постать до читача, Книга робить Мелхиседека ще більш загадковим. Залишаючи багато недомовленого, вона лише посилює цікавість. Вона поступово відкриває його так само, як це робить щодо інших, здавалося б, добре знаних біблійних постатей – Мойсея, Давида і, звичайно, Ісуса. Ця «скупість» інформації та пов'язана з нею таємничість Мелхиседека видаються цілком навмисними. Усе, що про нього сказано, спрямовує читача не до його біографії, а до того, що має відбутися далі, до його теперішньої дії:

- Мелхиседек приносить хліб і вино (в. 18а).
- Мелхиседек вказує на Бога Всевишнього (в. 18б).
- Мелхиседек благословляє (в. 19).

Отже, у центрі цієї розповіді стоїть не сам Мелхиседек. Він радше є свідком присутності Того, Хто незрівнянно більший за нього, – El-eljon, «Бога Всевишнього, Творця неба і землі». Він не прагне зосередити увагу читача на собі, а спрямовує її далі. Наскільки далеко поширюється ця увага, свідчать уже згадані біблійні місця, де знову постає образ Мелхиседека. Пам'ять про нього, відновлена словами Псалма 110, набуває особливого значення як у юдейській, так і в християнській традиції:

«Поклявся Господь і не відмовиться: “Ти – священник навіки за чином Мелхиседека”».

(Пс. 110:4)

Цар Салиму стає образом первісного, єрусалимського священства, відмінного від левітського та ааронового, установленого Синайським Завітом. Це священство, нечисленні сліди якого проступають на сторінках Біблії в образах царів, що наближаються до жертovníка (2 Сам. 6:18; 24:18–25; 1 Цар. 8:62), нагадує, що цар є «мостом» (*pontifex*) між Богом і народом. Цар-священник передає своєму народові Боже благословення.

## **Аврам**

Назустріч цареві Салиму виходить Аврам – патріарх, глава роду, саме таким його знає Біблія. Проте тепер на цій дорозі він постає переможним воєначальником, який повертається з військового походу (Бут. 14:17). Аврам веде війну не заради завоювання землі чи власної слави. Він іде на ризик, продиктований родинною вірністю: вирушає, щоб урятувати свого родича Лота (Бут. 14:12). Його перемога має визвольний характер. Вона є відповіддю на поневолення й насильство, але водночас і свідченням ваги та непорушності родинних зв'язків. Учасниками цієї зустрічі на дорозі є праведний цар Салиму та патріарх, який щойно здійсненим учинком підтвердив свою праведність і вірність родинному обов'язку: він повернув Лота разом з його майном, жінками та слугами (Бут. 14:16б). У руках Аврама – воєнна здобич: відновлені родинні зв'язки та повернуте майно (*рекуш*; Бут. 14:16). Однак усе це не стає приводом для бенкету переможця. Святкування не буде. Між Мелхиседеком і

Аврамом з'являться хліб і вино, а також десятина з Аврамового майна (Бут. 14:20б), і над усім цим простягнеться благословення – *barakach*.

## **Благословення**

Зустріч Аврама з Мелхиседеком є ініціативою останнього. Це не випадкова зустріч двох подорожніх, яких поєднала дорога, а свідомий вихід назустріч (Бут. 14:17). У цьому місці текст є непростим і дещо загадковим, адже дію «вийти назустріч» він також приписує ще одній особі – цареві Содому. Мелхиседек ніби вплітається в цей жест іншого, спочатку безіменного царя. Перш ніж він винесе хліб і вино, перш ніж промовить своє благословення, необхідно подолати будь-яку відстань. Хтось повинен залишити своє місце. Це вже зробив Аврам (Бут. 12:1, 4), тепер це робить Мелхиседек.

Коли Аврам залишав свою землю, свій рід і дім батька, він почув слова: «Я благословлю тих, хто благословлятиме тебе» (Бут. 12:3). Ця обітниця була не лише запевненням у Божій опіці, а й відкривала новий спосіб Божої присутності у світі. Аврам мав стати благословенням, а ті, хто розпізнає в його житті Божу дію, повинні були стати учасниками того самого благословення. Тепер, на дорозі його переможного повернення (Бут. 14:17), ця обітниця вперше набуває виразних обрисів. На його шляху з'являється людина, здатна правильно прочитати значення цієї події. Мелхиседек дивиться на Аврама не лише як на переможного воїна. Він розпізнає в ньому людину, яку веде Бог Всевишній. Саме тому виходить йому назустріч із хлібом і вином та промовляє над ним благословення.

У такий спосіб Мелхиседек стає першим із тих, кого Бог назвав «тими, хто благословляють тебе». Їхня зустріч не є випадковим епізодом. Це мить, коли обітниця починає здійснюватися. Аврам, покликаний стати благословенням для інших (Бут. 12:3б), сам отримує благословення від людини, яка розпізнала в його житті Божу дію. Благословення перестає бути лише словом, зверненням у майбутнє. Воно стає подією. Зустріч царя Салиму з патріархом є чимось значно більшим, ніж урочисте відзначення здобутої перемоги. Вона стає першим видимим знаком того, що благословення щойно розпочало свою ходу крізь історію.

## **Ще раз про хліб і вино**

Хліб і вино перестають бути лише звичайними плодами землі та людської праці. Вони стають знаками обіцяної і вже дарованої реальності. Вони свідчать про те, що життя є даром. Хліб і вино перебувають між Аврамом і Мелхиседеком. Принесені Мелхиседеком, вони не належать виключно жодному з них. Вони вказують на Того, Хто залишається невидимим, але Чия присутність пронизує всю цю зустріч. На присутність Того, Хто стоїть біля самого її початку – у рішенні Аврама і Мелхиседека вийти назустріч один одному.

Перша біблійна спільна поява хліба і вина відбувається не на полі, не за столом і не під час бенкету. Вона звершується у просторі благословення. Там, де людина відкриває, що її перемога не є лише її власною перемогою, а її життя не належить лише їй самій. Від цієї миті історія хліба і вина супроводжуватиме історію Божого народу. Проте їхня перша спільна поява пов'язана із таємничим Царем миру,

визволенням людини та благословенням Бога Всевишнього. Ця історія була необхідною, щоб прокласти шлях іншій, у якій благословення, хліб і вино, взяті в руки Ісусом, досягнуть усіх людей:

«Ісус узяв хліб і, поблагословивши, переломив, і, даючи учням, сказав: “Беріть, їжте, це є Тіло Моє”. Потім узяв чашу і, склавши подяку, подав їм, кажучи: “Пийте з неї всі, бо це є Кров Моя Нового Завіту, що за багатьох проливається на відпущення гріхів”» (Мт. 26:26–28).